

Список літератури

1. Бутняров, А. Сприятливий інвестиційний клімат країни – запорука залучення іноземних інвестицій [Текст] / А. Бутняров // Ринок цінних паперів України. – 2010. – № 3/4. – С. 29–32.

2. Іноземні інвестиції в економіку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <<http://news.liga.net/ukr/news/NU111016.html>>.

3. Саблук, П. Процеси міжнародного руху капіталів та участь у них України [Текст] / П. Саблук // Економіка України. – 2008. – № 8. – С. 56–68.

4. Шосталь, С. О. Активізації інвестиційного процесу в Україні: проблеми та шляхи їх розв'язання [Текст] / С. О. Шосталь // Статистика України. – 2010. – № 12. – С. 119–122.

Отримано 30.03.2011. ХДУХТ, Харків.

© Л.О. Мельнік, 2011.

УДК 339.727.22(477)

В.О. Козуб, ст. викл.

Н.Д. Дзюбанова, студ.

ВІЛЬНІ ЕКОНОМІЧНІ ЗОНИ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАЛУЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ У РОЗВИТОК ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Вивчено позитивний світовий досвід діяльності вільних економічних зон та доведено їх значущість для залучення іноземних інвестицій в Україну. Проведено аналіз інвестиційної привабливості України на міжнародній арені. Охарактеризовано основні чинники, що негативно впливають на інвестиційний клімат в Україні. Запропоновано перспективні напрями функціонування вільних економічних зон в Україні.

Изучен положительный мировой опыт деятельности свободных экономических зон и доказана их значимость в привлечении иностранных инвестиций в Украину. Проведен анализ инвестиционной привлекательности Украины на международной арене. Охарактеризованы основные факторы, отрицательно влияющие на инвестиционный климат в Украине. Предложены перспективные направления функционирования свободных экономических зон в Украине.

Positive world experience of activity of free economic zones is studied and their importance in attraction of foreign investments into Ukraine is proved. The analysis of investment appeal of Ukraine on international scene is carried out. The major factors negatively influencing an investment climate in Ukraine are characterized. Perspective directions of functioning of free economic zones in Ukraine are offered.

Постановка проблеми у загальному вигляді. В умовах розвитку ринкових відносин в економіці України особливого значення набуває проблема лібералізації зовнішньоекономічної діяльності, що підвищує ступінь її відкритості та сприяє залученню іноземних інвестицій у національну економіку.

Непропорційність розвитку регіонів, їх особливе геополітичне і кліматичне розташування та інші економічні й соціальні чинники іноді потребують особливого механізму регулювання інвестування та підприємництва. Це проявляється в особливості правового положення суб'єктів підприємницької й іншої діяльності, наявності податкових пільг, особливого митного режиму та деяких інших преференцій, які створюють сприятливі умови для залучення іноземного капіталу. У сукупності всі ці чинники утворюють вільні економічні зони (ВЕЗ), що є одним із напрямів стимулювання розвитку виробництва, зростання валютних надходжень, покращення платіжного балансу та одержання доступу до нових технологій. У цьому контексті необхідність пошуку механізмів залучення в економіку України додаткових обсягів іноземних інвестицій шляхом розвитку та ефективного функціонування ВЕЗ обумовила актуальність даного дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Швидке розповсюдження вільних економічних зон у світі та економічні наслідки цього явища стали темою численних досліджень таких науковців, як Т.П. Данько, З.М. Округ, В.А. Дергачев, Н.А. Кухарська, В.І. Пила, О.Е. Чмирь, О. Молдован, О. Єгорова, І. Луговий, Е. Лоувен, Р. Рен та ін. На особливу увагу заслуговує визначення значущості вільних економічних зон та територій пріоритетного розвитку для залучення в Україну іноземних інвестицій.

Метою та завданням статті є дослідження ролі вільних економічних зон у розвитку процесів залучення іноземних інвестицій та на основі аналізу інвестиційного клімату України визначення перспектив функціонування ВЕЗ у національній економіці.

Виклад основного матеріалу дослідження. Єдиною логічною схемою, що виражає основні принципи створення ВЕЗ, є заохочення певних видів і напрямів господарської діяльності вітчизняних та іноземних підприємств шляхом селективної лібералізації інвестиційного клімату, обумовленого специфікою розвитку кожної країни, її пріоритетними завданнями та наявними ресурсами.

У світі спостерігається швидке розповсюдження вільних економічних зон: згідно зі «Звітом Консультативної служби з іноземних інвестицій (FIAS) по спеціальних економічних зонах за

2008 р.», у світі налічувалось 2301 ВЕЗ в 119 країнах, що розвиваються, та країнах із перехідною економікою (рис. 1) [1].

Переважно ВЕЗ сконцентровані в Азії й Тихоокеанському регіоні (головним чином, у Китаї), Латинській Америці, Центральній та Східній Європі й Центральній Азії. Лише в Китаї та В'єтнамі розміщено 37,5% усіх зон зазначеного регіону. Трохи більше половини з них – у приватній власності. Загалом, у цих зонах виробляється обсягу продукції, що складає близько 200 млрд доларів США валового експорту на рік, і безпосередньо зайнято приблизно 40 млн працівників [1].

Одним із вирішальних факторів у залученні інвесторів у країну є свій стандартний набір пільг і стимулів кожного типу зон, який доповнюється спеціальними формами заохочень. Ці заходи стимулювання ведуть до підйому виробництва, активізації механізмів внутрішнього ринкового середовища, розширення виробничих і торговельних зв'язків та ін.

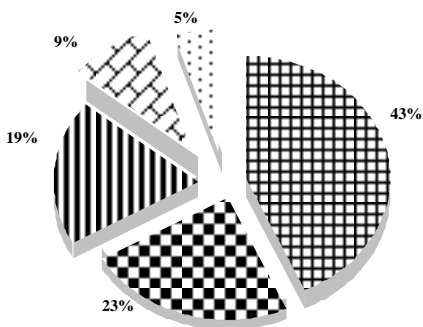

Рисунок 1 – Світова структура ВЕЗ у країнах, що розвиваються та з перехідною економікою: - Азія і Тихоокеанський регіон; - Америка; - Центральна та Східна Європа, Центральна Азія; - Близький Схід і Північна Африка; - Південна Африка

З метою залучення інвестицій саме у ВЕЗ у кожній країні законодавчо передбачено цілу низку типових податкових та митних пільг щодо ввізного мита, податку на додану вартість, податку на прибуток, збору до фонду зайнятості, плати за землю та акцизного збору.

За 19 років, що минули з часу проголошення незалежності, вітчизняна економіка отримала 40 млрд доларів США прямих іноземних інвестицій (ПІІ), що в перерахунку на душу населення складає 870 доларів США (рис. 2) [2].

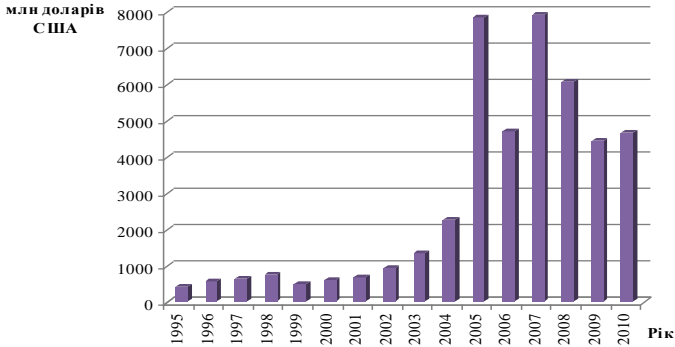

Рисунок 2 – Щорічний приплив ПІ в Україну протягом 1995–2010 рр.

У той же час, за такий самий період Чехія отримала понад 70 млрд дол. США інвестицій (6800 дол. США на душу населення), Угорщина – 81,2 млрд дол. США (8120 дол. США на душу населення), Польща – 137,1 млрд дол. США (3600 дол. США на душу населення) [1]. Отже, на сьогодні в Україні спроможність акумулювання зовнішніх інвестиційних ресурсів є значно нижчою, ніж у країнах Західної Європи.

Тому, щоб мати змогу ефективно управляти та правильно спрямовувати вкладені інвестиції, слід, у першу чергу, створити в Україні сприятливий інвестиційний клімат, головним чином для нерезидентів. Проте інвестиційний клімат в Україні залишається загалом несприятливим, що пов’язано з певними явищами (рис. 3).

Рисунок 3 – Основні чинники, що негативно впливають на інвестиційний клімат України

До цих явищ належать:

1. Нестабільність політичної ситуації в Україні.
2. Недосконалість законодавства у сфері інвестування та підприємництва, а саме:

– недостатнє правове забезпечення, зокрема питань платежів до бюджетів усіх рівнів та централізованих фондів спеціального призначення;

– відсутність системи регламентації перевірок підприємницької діяльності;

– тривала процедура реєстрації та отримання необхідних сертифікатів, неоднозначне тлумачення різними гілками влади законодавчих актів, що постійно змінюються;

– дуже складна і належно не впорядкована система розгляду справ у господарських судах і несвоєчасне виконання їх рішень;

– невідповідність, у ряді випадків, між законодавчими і підзаконними нормативними актами;

– відсутність дієвого механізму правового захисту інвесторів від боржників і недобросовісних партнерів.

3. Невідповідність податкової та бухгалтерської систем міжнародним стандартам, що створює непорозуміння між іноземними інвесторами та українськими партнерами в процесі їхньої спільної діяльності.

4. Високий рівень і велика кількість податків, що позбавляє державу конкурентних переваг при залученні іноземних інвесторів.

5. Інформаційна ізолюваність і, відповідно, існування великої кількості недостовірної або перебільшено негативної інформації стосовно політичної, економічної, соціальної та криміногенної ситуації у нашій державі.

6. Високі ставки мита на ввезення при надходженнях іноземних інвестицій в Україну, непорозуміння з митними органами під час визначення митної вартості товарів, способу нарахування мита та акцизних зборів.

7. Недостатньо розвинута інфраструктура бізнесу, зокрема відсутність потужної страхової системи, яка б покривала комерційні ризики під час реалізації масштабних інвестиційних проєктів, зокрема відновлення функціонування СЕЗ; обмеженість довгострокових і недорогих банківських ресурсів; малозшвидкісне транспортне сполучення з промисловими та сировинними центрами.

На жаль, низка незалежних консалтингових компаній відмічає низькі показники позитивних чинників розвитку бізнесу в нашій країні. Так, звіт «Political Risk Atlas 2011», підготовлений британською

консалтинговою компанією «Мейплкрофт» за підсумками 2010 р., охарактеризував Україну, як державу з високим ступенем ризику для іноземних інвестицій, зокрема у приватний бізнес (74-те місце у рейтингу 2010 р. проти 62-го у 2009 р.). Згідно зі звітом, за минулий рік в Україні погіршилися показники корпоративного управління і макроекономічної стабільності, дотримання прав людини в роботі правоохоронних органів і критично знизився рівень освіти. Проте, збільшився ступінь державного регулювання бізнесу і політичної стабільності, зросла загальна стресостійкість громадян і знизився рівень терористичної небезпеки [3].

За оцінками експертів Українсько-Європейського консультативного центру, високу оцінку в Україні мають лише такі чинники, що визначають інвестиційний клімат, а саме професійна підготовка та кваліфікація українського персоналу, географічне розташування країни, місткий внутрішній ринок споживання, потужний науково-технічний потенціал. На інвестиційну привабливість України та її окремих регіонів для іноземних інвесторів негативно впливає також її імідж країни з високим рівнем корумпованості [3].

Відновлення функціонування ВЕЗ в Україні з березня 2010 р. приведе до підвищення інвестиційної привабливості нашої держави на міжнародній арені, підвищення довіри інвесторів; наповнення внутрішнього ринку та підвищення експортного потенціалу; залучення і впровадження нових технологій; прискорення соціально-економічного розвитку України.

За час існування вільних економічних зон та територій пріоритетного розвитку (ТПР) в Україні (1999–2009 рр.) суб'єктами господарювання, які діяли в них, залучено 3,99 млрд дол. США інвестицій у ТПР та 724,1 млн дол. США інвестицій у ВЕЗ; сплачено податків, зборів (обов'язкових платежів) на суму 9,5 млрд грн, тоді як сума отриманих пільг становила 9,3 млрд грн. За цей же період функціонування ВЕЗ сума сплачених податків і зборів до бюджетів перевищує суму отриманих пільг на 0,63 млрд грн (2,6 млрд грн – у сумі з перевищенням наданих пільг на території ТПР) (табл.) [4].

Отже, слід відзначити збереження позитивної тенденції до виправдання надання пільг суб'єктам окремих видів спеціальних правових режимів економічної діяльності. На жаль, лише у 3% проектів, які реалізовувалися у ВЕЗ та на ТПР, було виконано всі інвестиційні зобов'язання, але навіть такі обсяги виконання проектів у ВЕЗ та на ТПР дали відчутний позитивний ефект для економіки України та окремих регіонів.

**Таблиця – Основні показники діяльності ТПР та ВЕЗ України
протягом 1999–2009 рр.**

Показник	ТПР	ВЕЗ	Разом
Кількість інвестиційних проектів (на 1.02.2010 р.)	97	122	219
Залучено інвестицій, млн дол. США	3990	724,1	4714,1
- у т.ч. іноземних, млн дол. США	900	135,2	1035,2
Реалізовано продукції, млрд грн	127,7	31,9	159,6
- у т.ч. на експорт, млрд грн	49,7	8,06	57,76
Робочі місця, тис осіб, у т.ч.:	172,1	44,5	216,6
- створені;	67,3	18,7	86,0
- збережені	104,8	25,8	130,6
Сплачено податків і зборів до бюджетів, млрд грн	9,5	4,5	14,0
Сума умовно нарахованих платежів, млрд грн	9,3	3,87	13,17

Перешкодою і, можливо, головною причиною недостатньої ефективності СЕЗ і ТПР є наявні правові колізії. Існуюча законодавча база уніфікує всі спеціальні вільні території без урахування їх функціонального призначення, тоді як кожна така територія створювалася з метою вирішення конкретних економічних, соціальних завдань, виходячи з умов існування. Тому, чинне законодавство вимагає внесення низки доповнень, а саме: визначення терміну дії спеціального режиму господарювання, загальних органів управління, які створюються в усіх вільних економічних зонах та їх повноваженнях, а також конкретних пільг, що надаються суб'єктам господарювання залежно від виду вільної економічної зони й умов надання пільгових режимів.

Новою організаційною формою функціонування ВЕЗ та ТПР в Україні може бути кластер. Кластери є популярними у світі й використовуються для підвищення конкурентоспроможності продукції. Стратегії розвитку кластерів і подібних їм мережних структур («індустріальних округів» в Італії, «фільєрів» у Франції) стали визначальними під час вибору моделі економічного розвитку національних, регіональних і місцевих економік у багатьох країнах світу. Світовий досвід дає переконливі приклади підвищення конкурентоспроможності територій і виробничих комплексів шляхом реалізації кластер-орієнтованої регіональної політики. Кластери створюють можливості використовувати ресурси й інвестиції

транскордонного співробітництва, а також є перспективою розширення нових ринків реалізації продукції [5].

Разом з тим, в Україні кластерна форма організації господарства ще не набула достатнього застосування і поширення. Відсутні досконалі інвестиційно-інноваційні механізми формування і функціонування кластерів, малоефективними є фінансові механізми державного регулювання їх діяльності. Це стосується, зокрема, цільового фінансування, прямої фінансової допомоги, надання субвенцій, субсидій тощо.

Але вже зараз вивчаються можливості реалізації транскордонних кластерних ініціатив у транспортному машинобудуванні, сільськогосподарському виробництві, медицині. Цікавим для Східного регіону України є можливе утворення з Російською Федерацією українсько-російського транскордонного електро-металургійного кластера, в основі якого лежить технологія електрошлакового переплаву. Утворення такого кластера дозволить у короткостроковій перспективі провести модернізацію металургійної галузі України.

Висновки. Світова практика показує, що створення вільних економічних зон – досить дієвий напрям розвитку економіки окремих територій і регіонів. В основному, створення і розвиток вільних економічних зон орієнтовані на розв'язання конкретних пріоритетних економічних завдань, реалізацію стратегічних програм і проектів. Оскільки у світі інвестиційно-привабливих територій істотно більше, ніж бажаючих інвестувати, існує конкуренція на міжнародному інвестиційному ринку.

Позитивний світовий досвід використання ВЕЗ та сучасний критичний стан економіки України зумовлюють необхідність переосмислення засад застосування цього економічного механізму, спонукають до його використання для подолання фінансово-економічної кризи та забезпечення інвестиційно-інноваційної спрямованості розвитку національної економіки, підвищення її конкурентоспроможності на світовому ринку.

Для України селективна можливість поліпшення інвестиційного клімату окремих економічно стабільних територій за допомогою системи фінансових пільг і фіскальних заходів, що діють у деяких анклавах, дозволить досягти подвійного ефекту: здійснення економічних реформ з урахуванням мінімізації державних видатків, з одного боку, і стимулювання активності іноземних інвесторів – з іншого.

Список літератури

1. About Science and Technology Parks – Statistics [Електронний ресурс] / IASP – International Association of Science Parks. – Режим доступу : <<http://www.iasp.ws/publico/index.jsp?enl=2>>.

2. Статистична інформація щодо основних показників соціально-економічного розвитку України [Електронний ресурс] // Держкомстат України: офіц. веб-сайт. – Режим доступу : <<http://www.ukrstat.gov.ua/>>.

3. Рябчун, Ю. Украина поднялась до Буркина-Фасо в рейтинге инвестиционной привлекательности [Текст] / Ю. Рябчун, Б. Кисиль // Коммерсантъ-Украина. – 2011. – № 3.

4. Інформація щодо функціонування ВЕЗ та ТПР в Україні [Електронний ресурс] // РБК-Україна. – Режим доступу : <http://www.rbc.ua/ukr/top/show/za_vremya_sushchestvovaniya_tpr_v_ukraine_privlecheno_3_99_lrd_doll_investitsiy23042010>.

5. Єгорова, О. О. Перспективи застосування спеціальних правових режимів економічної діяльності в Україні [Текст] / О. О. Єгорова // Науковий вісник Ужгородського університету. Сер. Економіка. – 2010. – Вип. 30. – С. 30–35.

Отримано 30.03.2011. ХДУХТ, Харків.

© В.О. Козуб, Н.Д. Дзюбанова, 2011.

УДК 658.152: 369.223.23/.24

А.В. Янчев, канд. екон. наук

О.І. Печенка, ст. викл.

К.Ю. Величко, ст. викл.

АНАЛІЗ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ САНАТОРНО-КУРОРТНИХ ЗАКЛАДІВ АР КРИМ

Проаналізовано обсяги прямих іноземних інвестицій в економіку АР Крим, обсяг інвестицій в основний капітал санаторно-курортних закладів АР Крим.

Проанализированы объемы прямых иностранных инвестиций в экономику АР Крым, объем инвестиций в основной капитал санаторно-курортных учреждений АР Крым.

In the article the volume of foreign direct investments to the economy of Crimea and the volume of investments to the main capital of resort institutions of Crimea are analyzed.

Постановка проблеми у загальному вигляді. В умовах ринкової економіки актуальною є проблема формування інвестиційної політики, головним елементом якої є регіональна інвестиційна політика. Величина сукупного фінансового потенціалу інвестиційної діяльності вітчизняних підприємств залежить безпосередньо від фінансових потенціалів інвестиційної діяльності підприємств різних регіонів України.